МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ
«УКРАЇНА»
ВІННИЦЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра соціальних технологій

Освітня програма 231 «Соціальна робота»
Спеціальність: 231 «Соціальна робота»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня « бакалавр»
на тему:

«СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ОСВІТНІХ УСТАНОВАХ»

Студентка _____ Качан К.О.
(підпис)

Науковий
керівник _____ д.пед.н., проф. Давиденко Г.В.
(підпис)

Рецензент _____
(підпис)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри соціальних технологій
_____ «___» _____2024 р. Костенко Н.І.
(підпис)

Вінниця – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ 5

1.1. Теоретичні аспекти інвалідності та соціальна включеність молоді з функціональними обмеженнями 5

1.2. Етапи формування міжнародної правової бази для забезпечення прав на освіту осіб із інвалідністю 7

1.3. Юридичні аспекти забезпечення освітньої інклюзії для дітей та молоді з інвалідністю 12

1.4. Ефективність застосування методів соціальної роботи для молоді з фізіологічними обмеженнями 16

РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРАКТИК, СПРЯМОВАНИХ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ У МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ТИПУ 20

2.1. Тенденції наукових розвідок у сфері інклюзивної освіти: аналіз прикладу Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» 20

2.2. Структурний аналіз та оцінка діяльності установи: ДРУ «Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Поділля» 26

2.3. Підвищення ефективності освітнього процесу через створення Інклюзивно-ресурсного центру для дітей із спеціальними освітніми потребами 33

ВИСНОВКИ 40

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 41

ДОДАТКИ 46

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасній Україні інтеграція осіб з інвалідністю, які мають функціональні обмеження, є надзвичайно актуальною проблемою через вплив сучасних екологічних та соціальних факторів на здоров'я населення. Значна частина дітей страждає від патологій та хронічних захворювань, а серед молоді зростає кількість осіб із сенсорними або руховими порушеннями. Додатково до цього, суспільство часто не сприймає людей із особливими потребами, що створює суперечність між необхідністю подолання соціальної ізоляції молоді з функціональними обмеженнями та відсутністю адекватних психологічних і соціально-педагогічних умов для їхнього розвитку і функціонування. Інклюзивні молодіжні центри є ключовою рушійною силою у вирішенні проблеми соціалізації молоді з певними вадами. Ці центри спрямовані на забезпечення неформальної та громадянської освіти, організацію змістовного дозвілля, надають можливості для саморозвитку та самореалізації, покращують комунікативно-мовленнєві здібності, а також створюють відчуття власної значущості та необхідності.

Мета дослідження: Вивчити процес соціалізації молоді з інвалідністю в освітніх установах та визначити ефективні стратегії та практики, які сприяють успішній інтеграції цих молодих людей у соціум та їх всебічному розвитку.

Об'єкт дослідження: Соціалізація молоді з інвалідністю в освітніх установах.

Предмет дослідження: Процеси, умови та фактори, що впливають на соціалізацію молоді з інвалідністю в освітніх установах.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі **завдання дослідження:**

1. Визначити сутнісні характеристики поняття інвалідності та соціальної інтеграції молоді з певними вадами;

2. Обґрунтувати важливість молодіжних центрів, як платформи для розвитку та самореалізації молоді з інвалідністю;

3. Використовуючи нормативно-правову базу розкрити сутність забезпечення освіти дітей та молоді з інвалідністю;

Апробація результатів наукового дослідження та публікація: Качан К.О. Соціалізація молоді з інвалідністю в освітніх установах // Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України. Матеріали VII Звітної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 30 березня 2023 р. / За заг. ред. Олійник О.М. / Давиденко Г.В. - Вінниця: ТОВ «Твори», 2023. 176 с. - с. 50.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (45 найменувань) та додатків. Загальний обсяг складає 50 сторінки, з них 40 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ

1.1. Теоретичні аспекти інвалідності та соціальна включеність молоді з функціональними обмеженнями

Поняття «інвалідність» є багатовимірним і складним, тісно пов'язаним з економічним, політичним, соціальним розвитком суспільства, а також його культурою, освітою та мораллю. З плином часу та розвитком суспільства змінилися як саме визначення інвалідності, так і ставлення до людей з інвалідністю. Проблеми, з якими стикаються люди з інвалідністю в Україні, підкреслюють необхідність підвищеної уваги з боку держави та суспільства.

Термін «інвалід» (від лат. invalidus, що означає безсилий, немічний) вперше був офіційно визначений у Декларації про права інвалідів (1975 р.), де його трактували як нездатність особи самостійно забезпечити (повністю чи частково) потреби нормального чи соціального життя через ваду, вроджену або набуту, фізичні чи розумові обмеження. У соціальній педагогіці дефініція поняття «інвалід» розглядається як обмеження життєдіяльності особи через фізичні, сенсорні або розумові недоліки, що призводить до необхідності соціальної допомоги, підтримки та захисту [11, с. 7].

Науковці Л. Байда та О. Красюкова-Енс визначають п'ять найбільш поширених підходів до розуміння стану «інвалідності»:

1. Біомедичне визначення: Інвалідність розглядається через призму хвороби або фізіологічної вади, що пов'язана зі станом здоров'я і вказує на конкретну фізіологічну проблему людини.

2. Філантропічне визначення: Інвалідність розглядається як «людська трагедія». Особа з інвалідністю є об'єктом співчуття та підтримки, а її стан стає джерелом стресу для оточуючих.

3. Соціологічне визначення: Інвалідність сприймається як форма людської «відмінності» від соціальних «норм», яка заважає людині брати повноцінну участь у житті суспільства, відокремлюючи її від інших громадян.

4. Економічне визначення: Інвалідність розглядається через призму соціальних витрат, спрямованих на підтримку людини з інвалідністю (лікування, реабілітація, матеріальна допомога). Люди з інвалідністю спричиняють збільшення витрат та зниження продуктивності праці порівняно зі здоровими людьми.

5. Соціально-політичне визначення: Інвалідність не слід розглядати ізольовано від суспільства. Соціальний і фізичний світ часто є причиною обмежень, з якими стикаються люди з інвалідністю.

Інвалідність є результатом невідповідності середовища можливостям людини. Таким чином, молодь з функціональними обмеженнями - це особа, яка повністю або частково втратила здатність чи можливість самостійно виконувати різні функції у порівнянні зі здоровими людьми через захворювання, травму або вроджені вади.

Для зазначених авторів термін «інтеграція» має суттєві відмінності, що ускладнює сприйняття його як однозначного визначення. Так, інтеграція розглядається як процес і результат формування зв'язків, які забезпечують взаємозалежність елементів і появу інтегративних якостей. Поняття «інтегрування» відображає лише процес інтеграції і є вузьким.

Соціальна інтеграція - це досягнення кінцевої мети цього процесу, коли людина з функціональними обмеженнями входить в життя суспільства і відчуває себе комфортно. Метою соціальної інтеграції є створення такого суспільства, де

кожен індивід відчував би себе комфортно та активно брав би участь у його розвитку [11,с. 9].

Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю передбачає проведення комплексу заходів, спрямованих на відновлення порушених або втрачених суспільних зв'язків та відносин, які є важливими для людини.

Соціальне інтегрування - це процес, що стосується як особистості спеціаліста, який сприяє процесу інтеграції, так і особистості інваліда, який включається в цей процес.

Соціальне інтегрування є динамічною системою, під час якої досягається стратегічна мета - відновлення соціального статусу інваліда. Це означає включення людей з інвалідністю в усі соціальні системи, інститути та зв'язки, які призначені для здорових людей, а також їх активна участь у всіх аспектах життя і діяльності суспільства відповідно до віку та статі.

Отже, інтеграція полягає в наданні особам з функціональними обмеженнями реальних можливостей брати участь у всіх формах соціального життя разом з іншими членами суспільства в умовах, що компенсують їхні відхилення в розвитку [11, с. 11].

1.2. Етапи формування міжнародної правової бази для забезпечення прав на освіту осіб із інвалідністю

В Україні проблема дітей та молоді з інвалідністю регулюється відповідно до міжнародних документів, ухвалених організаціями, такими як ЮНЕСКО, Всесвітня організація охорони здоров’я, Міжнародна організація праці та Міжнародна ліга товариств допомоги людям з інвалідністю. Ці документи спрямовані на розробку методів та критеріїв діагностики відхилень у здоров’ї,

визначення обов'язків держави стосовно цих осіб, вивчення шляхів удосконалення системи допомоги та розвитку їх правового статусу.

Одним із перших міжнародних документів, який відзначив важливість вирішення соціально-педагогічних проблем дітей з інвалідністю, є «Декларація прав дитини», затверджена Генеральною Асамблеєю ООН у 1959 році. У цьому документі зазначено, що дитина з розумовою і фізичною незрілістю має потребу у спеціальній охороні та турботі; наголошується, що суспільство має зобов'язання надати дитині все найкраще [36, с. 34-36].

Соціально-педагогічний зміст Декларації полягає у гарантуванні дітям з неповноцінним фізичним, психічним або соціальним розвитком спеціального режиму, освіти та турботи. Після впровадження положень цього документа з середини 60-х років XX століття відбувся процес інституалізації, що характеризувався розміщенням дітей з різними порушеннями у спеціальні заклади закритого типу. Були створені спеціальні школи, переважно для дітей з вадами слуху, зору та руховими порушеннями (наприклад, Школа для глухих у Вінніпегу, Школа для сліпих в Галіфаксі та інші).

На цьому етапі відбулася диференціація системи фахової освіти, що означала перехід від трьох до восьми типів спеціальних шкіл, де діти-інваліди могли отримати середню освіту. Основою соціально-педагогічної підтримки дітей з інвалідністю на цьому етапі була медична модель. Її активне використання означало сегрегацію дитини з інвалідністю шляхом забезпечення довготривалого догляду, лікування та навчання у спеціальних закладах закритого типу.

Важливим кроком у покращенні ситуації став проведений у 1960 році в Женеві XXIII Міжнародний симпозіум ЮНЕСКО з народної освіти, на якому була ухвалена Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти. Соціально-педагогічний зміст цього документа полягає в тому, що діти з особливими потребами отримали право на освіту не лише у спеціальних установах, але й у загальних школах разом зі здоровими однолітками. Конвенція

містить також рекомендації щодо організації спеціальної освіти, зокрема, раннього виявлення дітей з розумовими відстеженнями, використання об'єктивних методів діагностики, а також надання безкоштовної освіти для цих дітей.

Продовжуючи розвивати положення Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, у 1971 році ООН прийняла Декларацію про права розумово відсталих осіб. Соціально-педагогічне значення цього документа полягає в гарантуванні прав інвалідів з вадами розумового розвитку на належне медичне обслуговування, освіту, розвиток здібностей, можливість продуктивно працювати або займатись корисною діяльністю в межах своїх можливостей, проживання в родині та участь у різних аспектах суспільного життя. У випадку перебування в спеціальних закладах, вони мають мати середовище та умови, які не відрізняються від звичайних умов життя.

Отже, вперше на міжнародному рівні визнано доцільність включення осіб з інвалідністю у різні сфери життя суспільства відповідно до їхніх розумових можливостей. Завдяки цим документам та реформам державних установ опіки та психіатричних лікарень в багатьох країнах відбулися значні зміни в ідеології та практиці розв'язання проблем освіти інвалідів.

Новий, прогресивний підхід до правового забезпечення освіти дітей та молоді з інвалідністю було здійснено у Декларації про права інвалідів, яка була прийнята ООН у 1975 році. Соціально-педагогічна сутність цього документа полягає у тому, що особи з інвалідністю, незалежно від характеру та серйозності їхніх вад, мають ті ж основні права на освіту, як і інші громадяни. Декларація також стверджує необхідність включення інвалідів у суспільне життя, включаючи право на професійну підготовку, відновлення працездатності та працевлаштування, матеріальне та соціальне забезпечення, проживання в родині чи в спеціальних умовах, які замінюють їхні домівки [24, с. 38].

У кінці 1960-х років у розвинених країнах почалося впровадження політики «деінституціалізації» під впливом суспільства та проведених наукових досліджень. Ця політика мала на меті припинити дискримінацію інвалідів шляхом заміни їх перебування в інституціях (колоніях, інтернатах, дитячих будинках, психіатричних лікарнях) на можливість жити вдома та отримувати необхідні медичні та соціальні послуги у диспансерах та групових помешканнях. Ключовим аспектом деінституціалізації стало поняття «гідності ризику», що передбачало надання звільненим особам права на свободу дій, аналогічно до інших громадян, навіть з можливістю допустки помилок.

У 70-х роках реформування спеціальної освіти у США, Канаді та країнах Скандинавії призвело до виникнення концепції «нормалізації», яка визначила політику стосовно освіти дітей з особливими потребами на наступні 15–20 років. Теорія «нормалізації» на підставі емпіричних даних довела, що перебування в закритих установах не є оптимальним для осіб з будь-якими патологіями. Практично всі люди, навіть зі стійкими вадами здоров'я, можуть та повинні мати можливість вести повноцінне соціальне життя, отримуючи необхідну індивідуальну підтримку.

У 1982 році в документі ООН «Всесвітня програма дій відносно інвалідів» вперше було заявлено про право осіб з інвалідністю на рівні можливості здобуття освіти в межах загальної шкільної системи. Цей документ визнавав, що обов'язкова освіта повинна стосуватися всіх дітей, включаючи тих з найважчими формами інвалідності. У середині 80-х років сформувалася соціальна модель співвідношення між інвалідами та суспільством, що відрізняється від медичної моделі тим, що розглядає інвалідність як результат недостатньої самореалізації особистості під впливом соціальних умов. Однак упродовж 90-х років XX століття теорія мейнстрімінгу сприяла переходу до інклюзивної моделі навчання як природного етапу розвитку освіти.

Початок формування процесу інклюзії в освіті відзначається в момент проголошення Всесвітньої декларації про освіту для всіх, прийнятої на Всесвітній конференції з освіти у Джомтьєні. Ця ідеологія, відома як «Стандартні правила», ґрунтується на принципі забезпечення рівних можливостей та визнає право осіб з інвалідністю як повноцінних членів суспільства на проживання у власній спільноті, отримання підтримки у рамках стандартних систем охорони здоров'я, освіти, працевлаштування та соціальних послуг.

У цьому документі стверджується, що розуміння проблем інвалідності повинно бути невід'ємною складовою освітніх програм для всіх дітей. Для того, щоб забезпечити особам з інвалідністю можливості отримувати освіту у звичайних школах, рекомендується формувати політику, розуміння та прийняття інтегрованого навчання на рівні шкіл та у всій громаді, забезпечувати гнучкість навчальних програм, постійну підготовку вчителів до роботи з інвалідами та надавати їм підтримку

У документі вперше державам рекомендовано здійснювати поступову інтеграцію спеціальних навчальних закладів у систему загальної освіти. Одночасно визнається необхідність спрямування зусиль на ефективне оволодіння навичками спілкування та досягнення максимальної самостійності цими особами.

Також ухвалено спеціальні правила, спрямовані на розробку стандартів щодо включення інвалідів у культурне життя та їх повноцінну участь у ньому, забезпечення рівних можливостей для відпочинку і занять спортом. Вони передбачають створення банків даних інвалідів із повною інформацією про них та використання різних програм.

Ідеї інклюзивної освіти знайшли найбільше відображення і подальший розвиток у Конвенції про права осіб з інвалідністю (ООН, 2006 р.) та Факультативному протоколі до неї. У Конвенції вперше проголошено, що держави-учасниці забезпечують інклюзивну освіту на всіх рівнях. В цьому

документі передбачено рівний доступ до інклюзивної освіти для осіб з інвалідністю у їхніх місцях проживання, пристосування навчальних приміщень з урахуванням індивідуальних потреб, підтримку для полегшення їх ефективного навчання та створення середовища, що максимально сприяє засвоєнню знань та соціальному розвитку.

Дослідження азбуки Брайля, альтернативних графічних символів, підсилюючих методів та форматів комунікації, сприяє створенню умов для ефективного навчання дітей з вадами зору, слуху та обох цих функцій. Крім того, необхідно забезпечити право осіб з інвалідністю на рівний доступ до загальної освіти та професійної підготовки, створивши відповідні умови у навчальних закладах. Основний соціально-педагогічний зміст Конвенції про права інвалідів полягає в остаточному закріпленні права людей з інвалідністю на інклюзивну освіту на всіх рівнях та створенні для цього максимально сприятливих умов. Таким чином, соціально-педагогічний зміст міжнародної нормативно-правової бази освіти для людей з інвалідністю визначається постійними змінами як у соціальних і психолого-педагогічних умовах доступу до освіти, так і за рівнем надання соціальних послуг та підготовки до інтеграції в суспільство [40, с. 45].

1.3. Юридичні аспекти забезпечення освітньої інклюзії для дітей та молоді з інвалідністю

1. Першим правовим актом в Україні, який значно вплинув на вирішення соціально-педагогічних питань людей з інвалідністю, є Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 1991 року. Згідно з цим законом заклади освіти спільно з органами соціального захисту та охорони здоров'я зобов'язані забезпечити дошкільну, шкільну освіту та виховання осіб з інвалідністю, а також можливість отримання ними середньої та вищої

професійної освіти з урахуванням їхнього інтелектуального потенціалу. Закон надає право дітям з інвалідністю отримувати дошкільне виховання і навчання як у загальних, так і у спеціальних дошкільних закладах, а також вибирати форми та методи професійної підготовки згідно з рекомендаціями медико-психолого-соціальної експертизи.

2. Кабінет Міністрів України прийняв рішення «Про комплексну програму розв'язання проблем інвалідності» у 1992 році, яке передбачає можливості забезпечення спеціальних дошкільних закладів необхідними засобами для навчання дітей з вадами зору, слуху та опорно-рухового апарату. Важливим аспектом є можливість зарахування осіб з інвалідністю I і II груп поза конкурсом до вищих навчальних закладів. В цих закладах вони можуть навчатися за обраною спеціальністю, а також може бути здійснене позапланове зарахування осіб з інвалідністю, які не можуть відвідувати навчальний заклад, до вузів за місцем проживання.

3. У статтях 21, 22 та 24 Конституції України 1996 року визначено принцип рівності всіх громадян у правах, гарантію права на вільний розвиток особистості та заборону будь-яких форм привілеїв чи обмежень на підставі будь-яких ознак. Крім того, Конституція засвідчує право на освіту (ст. 53) та соціальний захист (ст. 46). Соціально-педагогічний аспект тлумачення Конституції України полягає у гарантії доступу до освіти для всіх осіб без винятку, включаючи дітей і молодь з інвалідністю.

4. Згідно з Законом України «Про охорону дитинства» від 2009 року, визначено права на освіту для дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю з дитинства, які потребують опіки і стороннього догляду. Закон визначає соціально-педагогічний зміст як вимогу до органів управління освітою забезпечувати навчання цих осіб у загальноосвітніх або спеціальних навчальних закладах з використанням відповідних навчальних програм або в умовах домашнього навчання. Також закон гарантує пільгові умови для вступу до

державних та комунальних професійно-технічних та вищих навчальних закладів для дітей з інвалідністю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та інших категорій, що потребують опіки.

5. Однією з ключових ініціатив у сфері створення сприятливих умов для освіти людей з інвалідністю є наказ Президента України «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» від 2005 року. Соціально-педагогічний аспект цього документа полягає у забезпеченні дітей-інвалідів візками та спеціально пристосованими автобусами для перевезення до навчальних закладів і додому, у заходах щодо облаштування загальноосвітніх шкіл відповідно до потреб дітей з інвалідністю та у створенні в гуртожитках навчальних закладів необхідних житлово-побутових умов для учнів і студентів з інвалідністю.

6. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 2005 року розглядає суть, мету та порядок застосування Державної типової програми реабілітації інвалідів та встановлює вимоги до індивідуальної програми реабілітації. Закон також наголошує на тому, що обсяг реабілітаційних заходів у ній не може бути меншим від передбаченого Державною типовою програмою реабілітації інвалідів. Особлива увага приділяється створенню спеціальних умов для отримання професійної освіти для осіб з інвалідністю важких форм, а також наданню їм права на навчання за власним бажанням у спеціалізованих чи загальноосвітніх навчальних закладах з використанням адаптованих навчальних програм для осіб, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку.

Далі в розвитку тенденцій інклюзивної освіти в Україні відзначимо прийняття Міністерством освіти і науки України у 2010 році «Концепції розвитку інклюзивної освіти», яка визначає інклюзивне навчання як комплексний процес, спрямований на забезпечення рівного доступу дітей з інвалідністю до якісної освіти шляхом їх участі в загальноосвітніх навчальних закладах. Це досягається

через застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності цих дітей.

7. Суттєвий внесок у просування інклюзивних практик в освітніх установах України здійснила постанова Кабінету Міністрів України № 872 від 15 серпня 2011 року «Про порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах». Цим документом визначено право дітей з інвалідністю на отримання освіти у місці проживання та їхню інтеграцію в суспільство. Соціально-педагогічна спрямованість цього документу полягає у визнанні необхідності надання особистісно-орієнтованих освітніх послуг дітям з інвалідністю в класах інклюзивного навчання загальноосвітніх навчальних закладів за допомогою типових навчальних планів, програм та підручників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для загальноосвітніх закладів.

Важливим кроком у законодавчому регулюванні реформування спеціальної освіти в Україні стало затвердження наказом Міністерства освіти і науки України № 855 від 11 вересня 2009 року «Плану дій з впровадження інклюзивного навчання в загальноосвітніх закладах на 2009–2012 роки». Цей документ чітко визначає заходи щодо впровадження інклюзивного навчання у навчальних закладах до 2012 року. Метою цього наказу є реалізація державної політики щодо формування нового підходу до дітей з особливостями психофізичного розвитку, гарантування їхніх конституційних прав і державних гарантій на отримання якісної освіти, проведення комплексної реабілітації таких дітей, розвитку їхніх побутових та соціальних навичок, а також впровадження міжнародних практик щодо розширення мережі загальноосвітніх закладів з інклюзивною освітою, готових надавати освітні послуги дітям з інвалідністю.

1.4. Ефективність застосування методів соціальної роботи для молоді з фізіологічними обмеженнями

У сучасному українському суспільстві спостерігається поступове переосмислення сутності, змісту та методів здійснення соціальної роботи. Дослідники та практики вивчають можливості соціальної підтримки та надання допомоги все ширшому колу людей, що потребують допомоги. Щорічно в соціально-педагогічній практиці застосовуються різноманітні методи та технології роботи, спрямовані на допомогу особам з особливими потребами. Проблеми організації соціальної роботи з громадянами, які мають психофізичні особливості, активно вирішуються за допомогою створення спеціалізованих соціальних служб, що орієнтовані на інтеграцію людей, які опинилися в складних життєвих обставинах, у суспільство.

На сьогоднішній день в Україні не існує узгодженого терміну щодо опису осіб із фізичними або психічними відхиленнями у здоров'ї. У пояснювальній записці до законопроекту автори зауважили, що термін «особа з інвалідністю» є більш прийнятним, коректним та не дискримінаційним, оскільки він акцентує на особистості людини, а не на її інвалідності. З 20 січня 2018 року набрав чинності закон, яким внесено зміни до деяких законодавчих актів щодо соціального захисту осіб з інвалідністю. Як наслідок, термін «інвалід» більше не вживається. Замість нього вживається термін «особа з інвалідністю». Однак існує інший розповсюджений термін, який ми також розглянемо. Оскільки ми використовуємо його у нашій роботі, це поняття «діти з особливими потребами», «діти з обмеженими функціональними можливостями».

Дитина з обмеженими функціональними можливостями - це особа з стійким порушенням функцій організму, яке виникло внаслідок захворювання, травми або вроджених вад, що обмежує її можливості в життєдіяльності і потребує соціальної підтримки та захисту. Розв'язання проблем людей з

обмеженими функціональними можливостями в сучасному суспільстві має відбуватися одночасно у двох напрямках. По-перше, це профілактика інвалідності, що включає комплекс заходів, спрямованих на зниження рівня інвалідності через поліпшення медичної допомоги та розширення мережі медико-генетичних закладів, а також запобігання травматизму на виробництві та в побуті. По-друге, це соціальна реабілітація людей з обмеженими функціональними можливостями, що передбачає розвиток центрів реабілітації та приведення наявної мережі навчальних закладів у відповідність із світовими стандартами з урахуванням національного та міжнародного досвіду у цій сфері [9, с. 7].

Соціальна модель інвалідності розглядає її як наслідок соціальних умов і вважає боротьбу з дискримінацією надзвичайно важливою. Вона розглядає інвалідність як нормальний аспект суспільства, а не як відхилення. Для подолання цієї проблеми важливо створити умови для максимальної самореалізації людей з обмеженими можливостями, а не просто адаптувати їх до стандартів здорових людей. Економічна модель розглядає людину з інвалідністю як працівника з обмеженим робочим часом та меншим навантаженням, але також як особу, яка може бути залежною від інших або неспроможною працювати. Функціональна модель трактує інвалідність як нездатність до виконання певних фізичних функцій порівняно зі здоровими людьми. Терміни «інвалід», «інвалідність», «людина з особливими потребами», «людина з обмеженими можливостями» переважно розглядаються з точки зору функціональної моделі.

Отже, «інвалідність» можна визначити як сукупність обмежень, які виникають внаслідок психічних, фізичних та соціальних перешкод, ускладнюючи процес соціалізації та участь у суспільному житті, включаючи різноманітні події у сім'ї та державі, на рівних з іншими членами суспільства. Недієздатність, з свого боку, може виникати внаслідок травми або вродженого дефекту, що обмежує здатність до певних видів активності, утруднюючи

виконання типових ролей. Обмежена здатність означає втрату спроможності виконувати певні функції, що раніше вважалися нормою для даної особи [9, с. 8-9].

У повному розумінні життя людини можливе лише в тих випадках, коли вона може вільно виконувати всі життєві функції без будь-яких обмежень. Проте, у випадках, коли такі обмеження все ж виникають з різних причин, цивілізоване суспільство має за мету усунути їх спільними зусиллями цієї особи та її оточення. Основною метою та результатом соціальної роботи з людьми з обмеженнями є максимально можливе їх залучення до всіх аспектів соціального життя, з наближенням їхнього стану здійснення соціальних функцій до того, яке характерне для звичайних людей [7, с. 151].

Одним із методів інтеграції осіб з функціональними обмеженнями у нормативне середовище є організація соціального оточення, яке створює можливості для взаємодії та задоволення потреби у спілкуванні. Метою такої соціально-психологічної взаємодії є розвиток у дитини або підлітка навичок адекватного міжособистісного спілкування та психологічної стійкості. Іншим важливим аспектом соціальної роботи з людьми з обмеженими можливостями є навчання методів самодопомоги і взаємодопомоги, спрямоване на підтримку самостійності та взаємопідтримки в їхньому оточенні. Важливою функцією соціального працівника у цьому процесі є створення умов, які сприяють самореалізації клієнта та його максимальному включенню до соціального середовища [10, с. 153].

У даному контексті розглядаються різноманітні форми та підходи до соціальної роботи з особами, які мають фізичні або психічні обмеження. Ці підходи включають, але не обмежуються наступними:

1. Центри соціальної реабілітації та адаптації, спрямовані на формування базових навичок, розвиток самообслуговування та побутової діяльності, а також виявлення і розвиток особистих здібностей клієнтів з метою їхньої повноцінної

інтеграції у суспільство. Вони також займаються збиранням та обробкою інформації про дітей та молодь із обмеженими можливостями.

2. Індивідуальна робота, яка включає консультації щодо навчання та трудового впровадження.

3. Вирішення правових питань, у тому числі отримання пільг, надання медико-соціальної та психолого-педагогічної підтримки та телефонні консультації.

4. Групова робота, що включає організацію клубів за інтересами для осіб з обмеженими можливостями та їхніх сімей, проведення психолого-корекційних заходів, тренінгів, семінарів та інших подій.

5. Спеціалізовані служби знайомств для цільової аудиторії.

6. Консультативні пункти, клуби спілкування та взаємодопомоги для батьків та дітей з обмеженими можливостями, а також просвітницькі курси для батьків.

7. Організація масових заходів, таких як конкурси, фестивалі, виставки та концерти, що спрямовані на підвищення громадської уваги до проблем цієї групи осіб.

8. Програми оздоровлення для осіб з обмеженими можливостями.

9. Підтримка у навчанні та трудовому впровадженні через організацію майстерень, курсів та інших освітніх заходів.

10. Надання матеріальної допомоги, що може включати фінансову підтримку та надання необхідних ресурсів. [7, с. 154-155].

РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРАКТИК, СПРЯМОВАНИХ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ У МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ТИПУ

2.1. Тенденції наукових розвідок у сфері інклюзивної освіти: аналіз прикладу Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

18 листопада 2020 року розпочалась робота XX Міжнародної науково-практичної конференції з теми «Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики», організатором якої виступив Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Університет, заснований як інклюзивний заклад вищої освіти, активно працює над забезпеченням доступної вищої освіти для всіх, зосереджуючи увагу на особах з особливими освітніми потребами.

Протягом 22 років свого існування Університет «Україна» реалізує принципи інклюзії та найкращі світові практики доступного навчання. Університет має 37 підрозділів на всій території України, що свідчить про його широкий охоплення та вплив у галузі освіти [6].

У своїй виступі на відкритті Конференції Петро Таланчук, доктор технічних наук, професор, дійсний член Академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, Президент Університету «Україна», відзначив: *«Можна впевнено стверджувати, що становлення та діяльність Університету «Україна» є значущим, оригінальним і цікавим явищем в новітній історії України. Важко знайти численні приклади, коли інноваційна ідея однієї особи спричинила такий значний рух серед великої кількості людей, які приєдналися до втілення цієї концепції. Університет «Україна» відтворюється*

діяльністю десятків регіональних установ та сотень людей з усіх куточків України. Цей університет є майже рівним за віком третій українській державі. Сучасність свідчить про те, що університет входить до числа впливових освітніх установ вищої освіти. За час свого існування він пройшов складний шлях від інтеграції до інклюзії. Ми були піонерами у впровадженні інклюзії в українській вищій школі, і до цього дня ми єдиний заклад вищої освіти четвертого рівня акредитації, який безперешкодно впроваджує інклюзивну освіту».

Університет «Україна» вже встановив добру традицію організації Міжнародної науково-практичної конференції на тему «Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики». Початок цієї традиції було покладено 17–18 травня 2000 року в Університеті «Україна». Ювілейна, 20-та конференція, відбулась 18–19 листопада 2020 року в онлайн-форматі через платформу ZOOM, що стало необхідним у зв'язку з пандемією COVID-19.

Протягом 22 років існування Університету «Україна» накопичено цінний досвід організації навчально-виховного процесу в інклюзивному освітньому середовищі. Університет готовий поділитися своїми здобутками з громадськістю та впроваджувати зміни в організації освітнього процесу загалом, враховуючи наслідки пандемії COVID-19. Конференція стала платформою для обміну досвідом між науковцями і пропонувала можливість аналізу теоретико-методологічних та організаційних аспектів навчання та виховання людей з інвалідністю в інклюзивному просторі. Учасники активно шукали нові підходи до вирішення нагальних освітніх та життєвих проблем цієї категорії населення.

У рамках конференції 19 листопада відбулося об'єднане засідання секцій, що охоплювали різні аспекти інклюзивної освіти. Серед них були секції з освітньої та соціальної інклюзії людей з інвалідністю, психолого-педагогічних основ професійного становлення та самореалізації молоді в інклюзивному середовищі, інклюзивного середовища в контексті Нової української школи, а

також медичної, фізичної та спортивної реабілітації людей з інвалідністю. У цих секціях виступили фахівці різних галузей, представники організацій та вищих навчальних закладів, які працюють над розвитком інклюзивного суспільства. Також відбулися майстер-класи у прямому ефірі, де учасники могли ділитися своїми знаннями та навичками.

Науковий захід спрямований на те, щоб розглянути та обговорити різні напрями діяльності з різними групами та хворобами людей з інвалідністю, їх розвиток та включення до суспільства. Під час заходу були продемонстровані в реальному часі методи та форми роботи в галузі фізичної терапії та ерготерапії. Особлива увага була приділена питанням здорового способу життя, виконанню фізичних вправ та дихальних вправ.

Заходом зацікавилися не лише українці, а й учасники з інших країн, оскільки ця тема має значний науковий і практичний інтерес у сучасному світі. Відзначається, що інклюзивна освіта в Україні потребує розширення своїх функцій для залучення людей з інвалідністю до різних типів навчальних закладів. Окрім основних функцій освіти, особливу важливість набувають її аксіологічні та психологічні аспекти, а також функції самореалізації та соціальної адаптації особистості [5, с. 13].

На практиці, в Україні кількість дітей та молоді, які отримують освіту в інклюзивних умовах, залишається невеликою. Однак, у країні існують яскраві та унікальні приклади успішного впровадження принципів інклюзивної освіти. Один із таких прикладів - це ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»«. Вивчення досвіду цього університету у впровадженні освітнього процесу для людей з інвалідністю у сфері вищої освіти може допомогти розробити можливі стратегії створення інклюзивного освітнього середовища й у інших навчальних закладах України.

Дослідження інклюзивного освітнього середовища, процесу і методів навчання студентів з різними потребами є предметом інтересу для різних

наукових дисциплін, таких як педагогіка, спеціальна педагогіка, соціальна педагогіка, психологія, соціологія, фізична культура та реабілітація.

Кафедра соціальної роботи та педагогіки Університету «Україна» має значний досвід у дослідженні проблем інклюзивної освіти та навчання студентів з особливими освітніми потребами в закладах вищої освіти. Протягом 22 років вони накопичили значну емпіричну базу даних щодо навчання, виховання та розвитку молоді з різними видами обмежень: від порушень зору, слуху та опорно-рухового апарату до когнітивних викликів та обмежень у комунікації, орієнтації у просторі та часі, а також пересуванні.

Частина цих досліджень проводиться в рамках міжнародної освітньої магістерської програми «Соціальна робота», спільно з Шяуляйським університетом Литви. Програма спрямована на підготовку студентів з особливими потребами у використанні інклюзивних технологій навчання та їх психолого-педагогічному та соціальному супроводі.

Отже, на основі впровадження технологічних, інженерних та організаційних інновацій в сфері інклюзивної освіти в Університеті «Україна» найбільш актуальним завданням залишається аналіз дидактичних аспектів. Це охоплює підвищення якості освіти для осіб з особливими освітніми потребами, розробку змісту, форм та методів викладання, що відповідають конкретним потребам студентської аудиторії. Також важливо здійснювати пошук шляхів узгодження реалізації принципу «спадкоємності» у організації інклюзивного навчального процесу як у школах, так і в закладах вищої освіти України [5, с. 16-20].

Проблеми практики впровадження інклюзивної освіти в Україні

Статистика свідчить, що сьогодні Україна має великі проблеми з формальним або просто декларативним впровадженням принципів інклюзивної освіти. За даними, з 151125 дітей з інвалідністю лише 2700 (1,8%) навчаються в інклюзивних групах, 5200 (3,4%) - у спеціальних групах, практично 40000

(26,5%) - у школах-інтернатах, і 55000 (36,4%) отримують індивідуальну освіту. Ця ситуація має численні причини. Ми проаналізували результати впровадження інклюзивної освіти в систему вищої освіти України за останні 5 років і визначили основні проблеми:

1. Загально низький рівень наукових досягнень випускників з інвалідністю порівняно з нормотиповими студентами.

Причини: особливості законодавства; різниця у навчальних програмах та вимогах до знань та вмінь; недосконала система оцінювання; робота шкіл-інтернатів та спеціалізованих шкіл на низькому рівні; низька самооцінка та проблеми з мотивацією у людей з інвалідністю; некомпетентність, необ'єктивність та упереджене ставлення педагогічного колективу до системи загальної середньої освіти.

Можливі рішення:

Короткострокові рішення: організація курсів підготовки до вступу з додатковими можливостями для людей з інвалідністю; постійний соціально-психологічний та педагогічний супровід таких студентів на початкових етапах навчання; проведення навчальних семінарів та методичних курсів для вчителів та іншого персоналу загальноосвітніх закладів.

Довгострокові рішення: реформа систем загальної та спеціальної освіти; вдосконалення механізмів зовнішнього незалежного оцінювання з урахуванням індивідуальних особливостей; усунення прогалин у законодавстві з питань освіти; інтеграція принципів доступності та універсального дизайну.

2. Диспропорція між технічними та освітніми аспектами у навчальних закладах та потребами студентів з інвалідністю виникає з таких причин, як консервативність освітньої системи, недостатнє фінансування, неефективне використання інноваційних технологій, низький рівень компетентності викладацького складу і обмежені можливості участі у міжнародних проєктах та грантах, а також недооцінка необхідності та вимог до універсального дизайну.

Для вирішення цих проблем можна розглядати короткотермінові та довгострокові заходи. До короткотермінових можна віднести організацію навчальних семінарів та тренінгів для викладацького складу і адміністрації навчальних закладів з метою забезпечення доступності та архітектурного дизайну, а також навчання науково-педагогічного персоналу методології створення підручників та проведення занять для осіб з різними видами інвалідності.

Довгострокові рішення включають зміну законодавства, роботу зі суспільними уявленнями та стереотипами, а також пошук додаткових джерел фінансування для модернізації внутрішньої архітектури та освітнього середовища закладу.

3. Недоліки у психологічній та методичній підготовці науково-педагогічного персоналу для роботи зі студентами, які мають важкі форми інвалідності, виникають з різних причин. Психологічні бар'єри включають низький рівень толерантності та готовності до співпраці з такими студентами, а також неадекватну культуру спілкування. Методологічні перешкоди виникають з відсутності знань про особливості навчання цієї категорії студентів, неуміння організувати інклюзивні академічні сесії та недостатньою мотивацією до опанування нових методів та засобів навчання.

Для вирішення цих проблем можна розглянути наступні шляхи. Короткострокові заходи, хоча й не дуже ефективні, можуть включати проведення навчальних заходів із психологічної та методичної підготовки працівників освітніх закладів.

У довгостроковій перспективі необхідно змінювати ставлення науково-педагогічного складу до людей з інвалідністю шляхом проведення систематичної навчальної роботи. Доцільним є обмін досвідом та стажування у прогресивних освітніх закладах. Також необхідно активно сприяти соціальній інклюзії та

адаптації освітніх цілей, технологій та методів до потреб цільової аудиторії з інвалідністю [Дод. А].

2.2. Структурний аналіз та оцінка діяльності установи: ДРУ «Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Поділля»

Державна реабілітаційна установа «Поділля» - це державна бюджетна установа, яка створена у державній власності та входить до сфери управління Міністерства соціальної політики України. Основною метою цієї установи є надання комплексу реабілітаційних заходів, спрямованих на сприяння всебічному розвитку осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю. Ці заходи включають в себе засвоєння знань, умінь і навичок, підтримку максимальної незалежності, а також формування та розвиток різних аспектів особистості, таких як фізичні, розумові, соціальні та професійні здібності. Розташований у місті Вінниця за адресою вулиця Пирогова, 135-а, 21100, Центр має спеціально обладнані або адаптовані приміщення, що відповідають вимогам безбар'єрної архітектури, санітарних норм, пожежної безпеки та техніки безпеки, а також мають необхідні комунальні умови. Крім того, Центр забезпечує тимчасове перебування осіб, які потребують реабілітаційних послуг.

Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Поділля» був створений Міністерством соціальної політики України 3 лютого 2005 року з метою підготовки людей з інвалідністю віком від 16 років до професійної діяльності, відновлення їх працездатності та здобуття професії. Основні напрями діяльності Центру включають комплексну реабілітацію, що охоплює здобуття професії, медичне спостереження, соціальну та психологічну підтримку.

В середині літа Вінницький міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів «Поділля» отримав нове керівництво, що розпочало новий

етап розвитку установи. Згідно з метою та завданнями Центру, у ньому функціонують наступні структурні підрозділи:

- Адміністрація;
- Відділення ранньої реабілітації;
- Відділення соціальної реабілітації;
- Відділення психологічної реабілітації;
- Відділення психолого-педагогічної реабілітації;
- Відділення фізичної реабілітації;
- Відділення фізкультурно-спортивної реабілітації;
- Відділення професійної реабілітації;
- Відділення трудової реабілітації;
- Відділення медичної реабілітації;
- Відділення господарського забезпечення Центру.

Керівник Центру, Роман Штогрин, представляє установу в різних організаціях і підприємствах незалежно від їх форми власності. Він відповідає за управління майном та фінансами Центру, укладає договори, зокрема ті, що стосуються надання реабілітаційних послуг, видавання наказів, затвердження функціональних обов'язків персоналу, наймання та звільнення працівників, застосування заохочень та дисциплінарних санкцій, контроль за процесом реабілітації, затвердження внутрішніх правил, включаючи трудові, та запобігання дискримінації. Він також відповідає за вдосконалення умов праці.

Професійна реабілітація проводиться за 21 різним видам професій. Тривалість курсу залежить від обраної професії та може бути від 1,5 до 12 місяців. Серед захворювань, які обслуговуються, визначаються патологія опорно-рухового апарату, центральної та периферичної нервової системи, внутрішніх органів та систем, органів слуху та зору. За час існування Центру послугами скористалися 2017 осіб, які отримали свідоцтво – 1284, з них 55% були працевлаштовані. У Центрі може одночасно перебувати 100 осіб. Навчальний

процес проводиться на основі ліцензії Міністерства освіти і науки України. Випускникам Центру виділяється державне свідоцтво про професійну реабілітацію. У приміщенні Центру розташовані навчальні класи, виробничі майстерні, комплекс професійної реабілітації, бібліотека, їдальня, медичні кабінети. Слухачі отримують безкоштовне трьохразове харчування та проживання. Зараз ведуться роботи зі створення філії Центру для організації транзитних робочих місць для людей з інвалідністю.

На сьогоднішній день центр надає навчання інвалідам віком від 16 до 60 років за 17 різними професіями, серед яких можна відзначити бухгалтерів, операторів комп'ютерного набору, швеїв, виробників взуття, перукарів та інших. Серед переваг, що надаються слухачам з різних регіонів України, є безкоштовне проживання в гуртожитку, трьохразове харчування, розваги та соціально-психологічна реабілітація.

Обласна Рада активно співпрацює з Центром з метою розробки формату підтримки для таких установ, зокрема фінансової. У центрі працюють кваліфіковані фахівці, які не лише володіють своєю справою, а й відчувають зацікавленість у допомозі тій категорії людей, яку обслуговують. На сьогоднішній день їхня головна мета полягає в наданні якісних послуг своїм клієнтам.

Нормативно-правове забезпечення діяльності реабілітаційної установи включає такі законодавчі акти:

1. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» № 2249-VIII від 19.12.2017 року, що визначає основні принципи створення правових, соціально-економічних та організаційних умов для зменшення або компенсації наслідків інвалідності та забезпечення соціальної і матеріальної незалежності.

2. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» № 2558-III від 21.06.2001 року, що визначає організаційні та правові принципи соціальної роботи з дітьми та молоддю.

3. Конвенція «Про права осіб з інвалідністю» № 1767-VI від 16.12.2009 року, міжнародний договір ООН, спрямований на захист прав та гідності людей з обмеженими можливостями.

4. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» № 2249-VIII від 19.12.2017 року, який гарантує рівні можливості для участі осіб з інвалідністю в економічному, політичному та соціальному житті суспільства.

5. Положення про державну реабілітаційну установу «Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Поділля» затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України від 7.08.2017 року № 1274, яке визначає загальні положення, мету, завдання, структуру, права та обов'язки членів реабілітаційної установи.

6. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 20 грудня 2005 року № 3235-IV та від 19 грудня 2006 року № 489-V, який встановлює основні засади створення правових, соціально-економічних та організаційних умов для зменшення або компенсації наслідків інвалідності.

7. Рішення 12.04.2016 № 7-2 «Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених на функціонування центрів професійної реабілітації інвалідів та центрів соціальної реабілітації дітей-інвалідів», яке розглядає результати аудиту ефективності використання державних коштів.

8. Положення про державну реабілітаційну установу «Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Поділля»«, яке встановлює функціональні обов'язки і права соціальних працівників установи.

Привілеї та обов'язки соціальних працівників у реабілітаційній установі можна сформулювати таким чином:

Привілеї:

а) Право на укладання угод.

b) Право на придбання майнових та особистих немайнових прав.

c) Право на виконання обов'язків.

d) Право на представництво в судах загальної юрисдикції, третейських судах, міжнародному комерційному арбітражі та закордонних юрисдикційних органах.

e) Можливість фінансування заходів за рахунок власних коштів для поліпшення соціально-побутових умов для осіб.

f) Право на укладання договорів про співробітництво.

g) Можливість здійснення некомерційної господарської діяльності без отримання прибутку.

Обов'язки:

a) Створення умов для запобігання та подолання фізичних, психічних, інтелектуальних або сенсорних порушень.

b) Коригування порушень розвитку.

c) Формування та розвиток соціальних, побутових та інших навичок.

d) Запобігання дискримінації шляхом забезпечення розумного пристосування.

e) Надання інформаційно-консультативних послуг особам, підприємствам, організаціям та установам.

f) Оперативне коригування індивідуальних програм реабілітації.

g) Забезпечення безоплатного транспорту для осіб до установи та назад.

h) Надання безоплатного харчування та проживання відповідно до законодавства.

i) Безоплатне забезпечення проживанням одного супроводжуючого особи з інвалідністю 1 групи підгрупи А.

Центр не приймає на навчання осіб з інвалідністю, які вже мають професії, отримані у центрах професійної реабілітації інвалідів, що перебувають у державній або комунальній власності, і не знайшли роботу за цими професіями,

за винятком випадків, коли Медико-соціальна експертна комісія (Лікарсько-консультаційна комісія) приймає рішення, що інваліди, у зв'язку зі зміною їхнього стану здоров'я, не можуть працювати за раніше здобутою професією і потребують перепідготовки (перекваліфікації).

Фінансово-господарська діяльність Центру реабілітації для осіб з інвалідністю «Поділля» є важливою складовою його діяльності. Центр є юридичною особою з відокремленим майном, власним балансом, банківськими рахунками, печаткою, що містить його найменування та ідентифікаційний код.

Майно Центру є власністю держави і передане йому на правах оперативного управління. Центр володіє, користується та розпоряджається цим майном у процесі виконання своїх функціональних обов'язків.

Майно Центру формується з таких джерел:

1. Майно, передане Центру відповідно до законодавства власником та уповноваженими ним юридичними особами, іншими суб’єктами господарювання.

2. Доходи, отримані від реалізації продукції, проведення робіт та надання послуг, включаючи реабілітаційні послуги.

3. Капітальні вкладення та дотації з бюджетів.

4. Виручка від продажу майнових об’єктів, що належать Центру.

5. Кредити, отримані від банків та інших кредиторів згідно з встановленими законодавством процедурами.

6. Благодійні внески та пожертвування від організацій і громадян.

7. Цільові кошти, надані з державного бюджету.

Також враховуються інші джерела, які не суперечать вимогам законодавства.

Фінансово-господарська діяльність Центру виконується у відповідності до розпорядження кошторисом та штатним складом, які затверджені згідно з

установленими процедурами. Центри мають право, відповідно до законодавства, створювати структурні підрозділи для забезпечення професійної або трудової реабілітації інвалідів. Ці підрозділи можуть включати підсобні господарства, багатопрофільні лікувально-виробничі майстерні, цехи, дільниці, філії, які функціонують відповідно до затвердженого директором Центру положення про них. Фінансування Центру здійснюється відповідно до вимог, визначених у статті 42 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні».

Центр активно співпрацює з підприємствами, що надають працевлаштування людям з інвалідністю. Роботодавці, які зобов'язані відповідно до закону забезпечити 4% робочих місць для інвалідів, звертаються до нашого Центру замовленнями на фахівців різних професій для вакансій, які вони відкривають. Для цього ми створили банк даних інвалідів, які зацікавлені у працевлаштуванні, і ведемо облік вакансій, де є можливість працевлаштування для них.

У рамках реалізації цього напрямку діяльності Вінницького Центру реабілітації інвалідів «Поділля» ми проводимо навчання з питань пошуку роботи. Крім того, ми організовуємо соціально-психологічні тренінги, спрямовані на формування професійної мотивації у учасників, вдосконалення навичок самопрезентації та оволодіння технікою пошуку роботи [Дод. Б]

Під час свого стажування у реабілітаційній установі я ведла соціальні тренінги для різних груп молодих людей, серед яких були фотографи, адміністратори та флористи. Перший тренінг був присвячений знайомству з групою, що включала учасників з усіх трьох професій. Наступного дня ми провели соціальний тренінг на тему «Шкідливі звички» для студентів, які навчалися на фотографів та флористів. Ця тема була дуже цікавою для учасників, оскільки вона завжди актуальна, нагадуючи про можливі негативні наслідки для власного здоров'я.

Також в рамках стажування відбувся тренінг для жінок, в участі у якому я взяла активну участь. Цей тренінг був надзвичайно цікавим, оскільки дозволив учасникам відкритися та поділитися своїми думками та досвідом. Я також мала можливість розповісти про себе, і в цілому отримала задоволення від участі в цьому заході.

У завершальний день мого стажування був проведений тренінг на тему «Стрес». Основною метою цього тренінгу було зацікавлення молоді, розкриття сутності поняття «стрес», його впливу на людину та методів боротьби з ним. Наприклад, одним з методів, який ми використали, були вправи арт-терапії, які можна застосовувати як з дітьми, так і з молоддю різних груп з функціональними обмеженнями. Арт-терапія є методом психотерапії, що дозволяє через творчість вирішувати внутрішні конфлікти, тривогу та страхи. Цей метод можна застосовувати для лікування широкого спектру психічних розладів та комбінувати з іншими методами психотерапії, такими як групова або когнітивно-поведінкова терапія.

Я дуже сподіваюся, що мої соціальні тренінги на різні теми та участь у жіночих тренінгах принесли користь учасникам, підвищили їх настрій та допомогли їм розслабитися та відчути себе комфортно. Ці заходи дозволили нам відпочити від стресу, зануритися у себе та усвідомити свої потреби й бажання у житті.

2.3. Підвищення ефективності освітнього процесу через створення Інклюзивно-ресурсного центру для дітей із спеціальними освітніми потребами

У Вінниці, восени минулого року, було відкрито перший в місті Інклюзивно-ресурсний центр, спрямований на допомогу дітям з особливими освітніми потребами. Розташований за адресою вулиця Келецька, 59, цей центр

пройшов процес реконструкції та був обладнаний необхідним устаткуванням. В ньому працюють психологи, логопеди та дефектологи, які надають допомогу дітям з цими особливими потребами. Міський голова Сергій Моргунов ознайомився з роботою центру та його підопічними під час виїзної наради, що відбулася 11 квітня.

Головною метою Інклюзивно-ресурсного центру є гарантування прав дітей у віці від 2 до 18 років на отримання дошкільної, середньої, загальної та професійно-технічної освіти. Керівник центру, Ольга Гарлінська, зазначила, що головним завданням закладу є забезпечення якісного супроводу інклюзивної освіти. Тут надаються консультації, проводяться майстер-класи та семінари для педагогів дошкільних закладів, а також для батьків. Крім того, проводяться корекційно-розвивальні заняття для дітей.

Приміщення, де розташований центр, пройшло капітальний ремонт та було обладнане сучасним устаткуванням. Під час корекційних занять діти мають можливість використовувати різноманітні засоби, включаючи друкарську машинку для шрифту Брайля, спеціальну подушку для тренування балансу та сенсорні гойдалки.

Ольга Гарлінська також вказала, що в центрі проводиться комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Цю оцінку здійснюють кваліфіковані фахівці, такі як практичний психолог, логопед, дефектолог та реабілітолог. Після цього кожен спеціаліст формулює висновок зі свого напрямку, який потім надається батькам. У цьому висновку вказуються потреби дитини, а також рекомендації щодо методів розвитку. Це сприяє полегшенню навчання дитини та сприяє роботі вчителя в школі, оскільки він отримує рекомендації від інклюзивно-ресурсного центру.

«Наразі дуже багато дітей потребують цієї комплексної оцінки. Це не тільки діти з інвалідністю. Ми також працюємо з обдарованими дітьми, яким вже відомий шкільний матеріал і які шукають викликів. Отже, для таких дітей

ми пропонуємо складніші завдання, щоб зробити навчання цікавішим», - пояснює Ольга Гарлінська. Також вона зазначила, що центр працює з дітьми-переселенцями.

На даний момент Інклюзивно-ресурсний центр вже провів комплексну оцінку розвитку 350 дітей, а їхні батьки та вчителі отримали індивідуалізовані рекомендації щодо навчання, виховання та розвитку. Сергій Моргунов, міський голова Вінниці, підкреслив, що цей новий центр стане додатковим елементом системи інклюзивної освіти, що забезпечить дітям з особливими освітніми потребами якісні умови для навчання та розвитку, допоможе їм знайти своє місце у суспільстві та реалізувати свій потенціал у дорослому житті.

Моргунов наголосив, що інклюзивне навчання почалося з впровадженням спеціальної програми у 6-й школі-гімназії у 2015 році. Перші кроки у напрямку інтеграції дітей з особливими потребами у навчальний процес були зроблені у 33-й школі, коли туди почала навчатись Саша Берегута.

На сьогодні вже 109 дітей у Вінниці займаються за програмою інклюзивної освіти у школах та дитячих садках. Моргунов підкреслив, що центр пропонує цікаві та насичені заняття, де працюють досвідчені фахівці, а діти отримують задоволення від процесу навчання. Однак основна цінність центру полягає в методологічному підході.

Міський голова також зазначив, що створення таких інклюзивних центрів є однією з ініціатив Міністерства освіти і науки України, і місто отримало субвенцію з державного бюджету на ці цілі. Цей центр відкрито в рамках Плану дій з реалізації ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді» у Вінницькій міській об’єднаній територіальній громаді на 2018-2020 роки і надаватиме послуги також дітям з Вінницького району. Планується, що цього року у заклад будуть відвідувати також учні з Сокиринецької об'єднаної територіальної громади Вінницького району.

У своїй роботі Інклюзивно-ресурсний центр відповідав законодавчим актам України, таким як Конституція, Конвенція про права людей з інвалідністю, а також закони, що регулюють освітні процеси, такі як «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про вищу освіту», та інші. Згідно з положенням про Інклюзивно-ресурсний центр, останній визначається як установа, призначена для забезпечення особам з особливими освітніми потребами доступу до дошкільної та загальної середньої освіти, включаючи учбові заклади професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти та інші освітні установи, що надають можливості для отримання освіти. Це досягається через проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки особи (далі - комплексна оцінка) та надання їм системного кваліфікованого супроводу. Важливим аспектом є формування та реалізація державної політики у сфері діяльності Інклюзивно-ресурсних центрів, зокрема методичне та аналітичне забезпечення їх роботи, особливо центрів підтримки інклюзивної освіти.

Аналіз даного документу свідчить про вживання термінів у такому контексті:

- Автоматизована система інклюзивно-ресурсних центрів - це система, що автоматизує процеси збирання, оброблення, зберігання та захисту інформації про осіб з особливими освітніми потребами та суб’єктів освітньої діяльності з метою забезпечення їх права на отримання освіти;

- Комплексна оцінка - це аналіз інформації про розвиток особи з метою визначення її особливих освітніх потреб, розроблення рекомендацій для її освітнього шляху та модифікації навчальних програм;

- Мобільний інклюзивно-ресурсний центр - це автомобіль, призначений для проведення комплексної оцінки та надання підтримки особам з особливими освітніми потребами;

- Освітні труднощі - це труднощі, які ускладнюють процес навчання та досягнення освітніх результатів;

- Підтримка в освітньому процесі - це створення сприятливих умов для навчання та допомога в подоланні освітніх труднощів;

- Філія інклюзивно-ресурсного центру - це відокремлений структурний підрозділ інклюзивно-ресурсного центру, що діє на підставі положення, затвердженого засновником центру.

Звернемо увагу на той факт, що інклюзивно-ресурсні центри діють відповідно до певних принципів, таких як повага до індивідуальних особливостей дітей, захист їхніх найкращих інтересів, недопущення дискримінації та порушення прав, забезпечення конфіденційності та доступності освітніх послуг з раннього віку.

Згідно з Положенням, засновниками інклюзивно-ресурсних центрів є представницькі органи місцевого самоврядування територіальних громад, районні, міські, районні у містах ради. Декілька засновників можуть прийняти спільне рішення про створення такого центру та укласти відповідний договір у порядку, визначеному законодавством. Сільські, селищні, міські ради можуть створювати та організовувати діяльність інклюзивно-ресурсних центрів відповідно до закону «Про співробітництво територіальних громад».

Також відомо, що кількість інклюзивно-ресурсних центрів визначається на основі чисельності дітей на території відповідної громади або міста і не перевищує 7 тисяч для територіальних громад і 12 тисяч для міст.

Вкрай суттєвим є те, що приміщення інклюзивно-ресурсних центрів повинні відповідати вимогам законодавства, включаючи державні санітарні норми та правила, а також державні будівельні норми, щоб бути придатними для використання особами з особливими освітніми потребами.

Загальна площа приміщень інклюзивно-ресурсних центрів повинна складати не менше як 50 квадратних метрів. Ці приміщення обладнуються

кімнатою для прийому громадян, ресурсною кімнатою та кабінетами фахівців інклюзивно-ресурсного центру відповідно до його штатного розпису, який затверджується засновником. Крім того, передбачається наявність залу для проведення занять з лікувальної фізкультури [Дод. В].

Основними метою Інклюзивно-Ресурсного Центру є:

1) Проведення комплексної оцінки, включаючи повторні оцінки, та забезпечення системного кваліфікованого супроводу осіб з визначеними особливими освітніми потребами.

2) Надання рекомендацій закладам освіти з метою розроблення індивідуальних програм розвитку особистості.

3) Консультування батьків та інших законних представників осіб з особливими освітніми потребами стосовно особливостей розвитку їхніх дітей.

4) Залучення педагогічних працівників до діяльності Інклюзивно-Ресурсного Центру, включаючи участь у командному психолого-педагогічному супроводі, семінарах, тренінгах та майстер-класах з підвищення кваліфікації та обміну досвідом.

5) Залучення педагогічних працівників Інклюзивно-Ресурсного Центру до участі в психолого-педагогічних консиліумах у спеціальних закладах загальної середньої освіти за потреби.

6) Надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних та інших послуг дітям з особливими освітніми потребами, включаючи дітей раннього та дошкільного віку, які не відвідують дошкільні заклади, а також дітей, які здобувають освіту за формою педагогічного патронажу.

7) Визначення потреби у наданні асистента учня та/або супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі або групі.

8) Визначення рівня підтримки особи з особливими освітніми потребами у навчальному закладі.

9) Надання консультативної та психологічної допомоги батькам та іншим законним представникам осіб з особливими освітніми потребами з метою підтримки позитивної мотивації у їхньому розвитку та підвищення обізнаності щодо організації навчання та виховання.

10) Інформування громадськості про діяльність Інклюзивно-Ресурсного Центру та співпраця з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, службами у справах дітей та громадськими організаціями.

11) Ведення обліку осіб, які звернулися до Інклюзивно-Ресурсного Центру, через формування їх електронного переліку в Автоматизованій Системі «Інклюзивно-Ресурсний Центр» згідно з визначеною формою.

12) Підготовка звітної та аналітичної інформації щодо результатів діяльності Інклюзивно-Ресурсного Центру.

Отже, аналіз Положення про Інклюзивно-ресурсний центр підтвердив, що цей центр надає послуги дітям з особливими освітніми потребами, що проживають або навчаються у відповідній територіальній громаді, місті (районі міста), за умови подання необхідних документів. У випадку відсутності Інклюзивно-ресурсного центру у відповідній територіальній громаді (районі), місті (районі міста) де мешкає (навчається) дитина, батьки (один з батьків) або законні представники мають право звернутися до найближчого Інклюзивно-ресурсного центру.

У підсумку, слід відзначити, що управління освітою повинно щорічно, не пізніше 25 лютого, подавати визначеній Міністерством освіти і науки (МОН) установі, що належить до сфери його управління, загальну інформацію про діяльність Інклюзивно-ресурсного центру з використанням Автоматизованої Системи «Інклюзивно-ресурсний Центр» згідно з встановленою формою, затвердженою МОН.

ВИСНОВОК

Під час написання дипломної роботи я ознайомилась з метою, предметом, завданням, гіпотезою дослідження, науковою новизною та нормативно – правовою базою про забезпечення осіб з інвалідністю. Вивчаючи різні теоретичні матеріали, пов'язані з галузями соціальної роботи, пояснила сутність таких понять як: «інвалідність», «соціальна інтеграція» та «молодіжні інклюзивні центри». Також, визначила актуальність проблеми соціалізації молоді в інклюзивних навчальних закладах, центрах для забезпечення дітей та молоді з фізіологічними обмеженнями. Проблема інтеграції осіб з інвалідністю, які мають функціональні обмеження є актуальною, тому що причиною виникнення цих проблем є вплив сучасних екологічних та соціальних чинників на здоров’я населення. А ще низкою проблем є несприйняття суспільством людей із особливими потребами, внаслідок чого й виникає суперечність між необхідністю подолання соціальної ізоляції молоді з функціональними обмеженнями та відсутністю відповідних психологічних і соціально-педагогічних умов, необхідних для їх належного функціонування та розвитку. Тому, саме інклюзивні молодіжні центри сприяють розв'язанню цих проблем. Бо вони забезпечують неформальну та громадянську освіту, проводять дозвілля, надають можливості для саморозвитку, самореалізації, сприяють покращенню комунікативно-мовленнєвих здібностей, створюють відчуття власної необхідності та значимості.

Отже, реабілітація молоді з інвалідністю поза межами спеціалізованих установ, зокрема в молодіжних інклюзивних центрах позитивно вплинула на їх соціалізацію, розвиток комунікативних здібностей та розкриття власного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва М. О. Навчальний посібник:- Розвиток соціальної компетентності студентів з особливими потребами у вищому навчальному закладі : - Харків/ХНЕУ – 2013 р. № 196, с.45.

2. Бойко Л. О.// Навчальний посібник:- Соціально-педагогічні чинники інтеграції дітей-інвалідів у системі освіти // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : – К. : ВМУРоЛ „Україна”, 2007 р. [№ 348,с.38].

3. Бурлака В.В., Вельбовець Н.М., Жмир В.Ф., Овчаренко П.П., Семигіна Т.В., Федько В.Т., Яценко В.Г -.Навчальний посібник: “Введення в соціальну роботу” Міністерство праці та соціальної політики України Хмельницький національний університет/ КИЇВ-КНЕУ “ФЕНІКС” 2001 №7. с. 151-155.

4. Гамрецький, І.С., О.В. Столяренко, О.В. Столяренко Навчальний посібник: “Соціальна робота з дітьми та молоддю з інвалідністю”, 2012.- № 9 с.7-9.

5. Давиденко В.В. Публікація: /Збірник “Про захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України”/стаття “Аналіз процесу політичних реформ, їх мети та вплив на суспільство та політичну систему ” VIII Всеукраїнська науково-практична конференція / Вінниця – Твори /30.03.2023 р. с.40-49.

6. Давиденко Г. В.-Навчальний посібник: Інклюзивне навчання осіб з інвалідністю у системі вищої освіти України [Текст] : [монографія] /Г. В. Давиденко. — Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015 р. с.16-20.

7. Закон України “Про реабілітацію інвалідів в Україні” від 20.12.2005 р. № 3235-IV, від 19.12.2006 р. № 489-V.

8. Закон України “ Про охорону дитинства ” 2009 р.

9. Закон України “Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні” № 2249-VIII від 19.12.2017 р.

10. Закон України “Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні” №2249-VIII від 19.12.2017 р.

11. Закон України “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю” № 2558-III від 21.06.2001 р.

12. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України; « Щодо соціального захисту осіб з інвалідністю «від 20.01.2018 №2249-VIII.

13. Звєрєва, 1998: Звєрєва І. Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні : теорія і практика : монографія / І.Д. Звєрєва. – К. : Правда Ярославичів, 1998.

14. Кабінет Міністрів України “ Про комплексну програму розв’язання проблем інвалідності ” 1992 р.

15. Кабінет Міністрів України № 80 від 31.01.2007 р.

16. Кабінет Міністрів України про “Порядок організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах” № 872 від 15 серпня 2011 р.

17. Капська А.Й. // Навчальний посібник:- Наукова робота: «Соціалізація молоді з інвалідністю в інклюзивному молодіжному центрі «Paragraph»- Київ /КНЕУ-2009 р. №11, с.7-9.

18. Качан К.О. Збірник “Про захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України”/стаття -“Соціальна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями” / VII Всеукраїнська науково-практична конференція / Вінниця – Твори /30.03.2023 р. с.50-52.

19. Качан К.О-.Протокол: Збірник “Про захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України”/стаття -“Соціальна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями”-Перевірено: старший викладач кафедри бізнесу і права Олійник О.М –Вінницького соціально-економічного

інституту“ УУ ” VII Всеукраїнська науково-практична конференція Вінниця – Твори /30.03.2023 р с. 50-52.

20. Когут І. // Навчальний посібник:- «Соціальна інтеграція осіб із інвалідністю та роль адаптивної фізичної культури в її реалізації».Теорія і методика фізичного виховання і спорту- Київ /КНЕУ- 2014 р. [№ 4, с.11].

21. Конвенція “Про права осіб з інвалідністю” № 1767-VI від 16.12.2009 р.

22. Конвенція ООН « Про права осіб з інвалідністю « № 1767-VI від 1.08.2015 р.

23. Конституція України 1996 року -ст. 21, 22, 24, 53, 46.

24. М.Є. Чайковський, О.О. Добровіцька / Навчально-методичний посібник:-»Соціально-педагогічна робота з молоддю з інвалідністю в інклюзивному освітньому просторі» -Київ-КНЕУ – 2018 р. № 268, с. 34-36.

25. МОН України “Концепція розвитку інклюзивної освіти”, 2010 р.

26. Навчальний посібник: « Соціальна робота з дітьми та молоддю з інвалідністю. І.С. Гамрецький, О.В. Столяренко - 2012.

27. Наказ “Міністерства соціальної політики України” № 765 від 13.11.2020 р.

28. Наказ “Міністерства соціальної політики України” №1274 від 7.08.2017 р.

29. Наказ МОН України № 855 від 11 вересня 2009 року “ План дій щодо запровадження інклюзивного навчання в загальноосвітніх закладах на 2009–2012 рр.”

30. Наказ Президента України “Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями” 2005 р.

31. Наукове видання: // Вінницький соціально-економічний інститут відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна” - інклюзивна

освіта:/досвід і перспективи колективна монографія вінниця тов «нілан-лтд» 2016 р.

32. Положення про державну реабілітаційну установу «Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю «Поділля» затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України від 7.08.2017 року № 1274 (у редакції наказу Міністерства соціальної політики України від 13.11.2020 №№765.

33. Протокол про “Фінансово-господарську діяльність ДРУ «ЦКР для осіб з інвалідністю “Поділля” ДРУ «ЦКР для осіб з інвалідністю “Поділля”. ст. 42.

34. Протокол: « Про Інклюзивно-ресурсний центр для дітей з особливими освітніми потребами «, Моргунов С.-Вінниця –№ 1 від 11.04-2024 р.

35. Рішення 12.04.2016 № 7-2. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених на функціонування всеукраїнських, державних, міжрегіональних центрів професійної реабілітації інвалідів і державних центрів соціальної реабілітації дітей-інвалідів».

36. Таланчук І. /Методичний посібник: «СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ»:- Київ/КНЕУ - Талком 2020 р. с.6-13.

37. Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому середовищі. — Київ : Соцінформ, 2004 р.

38. Тюптя Л. Т. Соціальна робота з людьми з особливими потребами [Текст] : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. /Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова — Київ : Задруга, 2011 р.

39. Ash A. The experience of disabled students in colleges of further educafion / A. Ash, J. Bellew, M. Davies, T. Newman and Richardson. – Essex : Barnardo’s, 1996 p.

40. Bailey. A. Electronic message to Disablet Student Services in Higher Education Listserv, 1994 p.

41. Corlett S. and Cooper D. Students with Disabilities in Higher Education. – London: Skill: Nacional Dureau for Students with Disabilities, 1992 p.

42. Reid G. Specific Learning Difficulties (Dyslexia) : a handbooc for study and practice // Edinburg: Moray House Publications, 1994 p.

43. Silver P. and Silver H. Students with Disabilities in Hinger Education: a project report. Oxford: Oxford Polytechnic, 1990 p.

44. Stowell R. Catching U. Provisionfor students with special educftional needs sn further and higher education, London: Skill: Nacional Bureau for Students with Disabilities, 1087 p.

45. World Declaration on Education for All and Framework for action to meet basic learning needs: adopted by the World Conference on Education for All Meeting basic learning needs. – Jomtien, Thailand. – 1990 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Для забезпечення наскрізності дотримання принципів інклюзії в ході неперервної освіти необхідно зорганізувати систему наступності закладів дошкільної, середньої, фахової та вищої освіти саме у контексті інклюзії.	Для кожної людини неперервна освіта є процесом формування та задоволення її пізнавальних запитів і духовних потреб, розвитку задатків і здібностей у мережі навчальних закладів різних форм власності та за допомогою самоосвіти. Педагогічні напрацювання щодо ефективних способів задоволення особливих освітніх потреб конкретного учня повинні переходити до наступних освітніх ланок разом з ним. Особлива роль у цьому процесі надається вчителю та іншим спеціалістам, що працювали з дитиною у закладі.

У контексті взаємодії щодо організації наскрізності інклюзивного освітнього простору, наводимо приклад співпраці школи №168 (Оболонського району м. Києва) і Університету «Україна».

Дана школа вже біля 20 років впроваджує інклюзивний освітній простір, та має значні результати інтеграції молоді з інвалідністю в суспільство. Закон «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» 5 липня 2017 р. було підписано, саме на базі цієї школи. Директор школи Кравчук Н.І. пропонує таку Модель цілісного гармонійного розвитку дитини в умовах інклюзивного навчання.

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ ІНКЛЮЗИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РІЗНИХ РІВНІВ:
• наскрізність та наступність Індивідуальних навчальних планів, результатів психологічної діагностики;
• готовність батьків бути активними членами педагогічної команди закладу;
• направлення дитини до відповідних реабілітаційних центрів, де послуги спеціальних фахівців, передбачені ІНП будуть пролонговані, за потреби;
• наскрізність позаурочної діяльності учнів.

Додаток Б

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ 02.12.2005 № 691 «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю».

На виконання Указів Президента України від 01.06.2005 р. № 900/2005 (900/2005) «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями», від 04.07.2005 р. N 1013/2005 (1013/2005) «Про невідкладні заходи щодо функціонування та розвитку освіти в Україні», з урахуванням рекомендацій засідання Ради з питань освіти інвалідів при Міністерстві освіти і науки України та Міністерстві праці та соціальної політики України 22 листопада 2005 року, з метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти осіб, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, Н А К А З У Ю:

1. Керівникам структурних підрозділів міністерства:

1.1. При плануванні роботи на 2006 рік передбачити конкретні заходи щодо удосконалення організаційно-правового, науково-методичного забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами.

1.2. Здійснювати організаційно-методичне керівництво діяльністю органів управління освіти і науки щодо модернізації навчально-матеріальної бази загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладів для забезпечення особливих освітніх потреб дітей та молоді з інвалідністю.

Додаток В

Інклюзивно-ресурсний центр створений з метою забезпечення права дітей віком від 2 і до 18 років на здобуття дошкільної, середньої, загальної а також професійно-технічної освіти. «Найважливіше завдання нашого центру – забезпечити якісний супровід інклюзивної освіти. У нас надаються консультації, проводяться майстер-класи, семінари для вчителів і вихователів дошкільних закладів, проводимо семінари для батьків та корекційно-розвиткові заняття для дітей», – розповіла керівник інклюзивно-ресурсного центру Ольга Гарлінська.